

RECENSIES, REPLIEKEN EN DUPLIEKEN

In deze rubriek worden zowel methodologieboeken besproken als onderzoeksrapportages, bij voorkeur van Nederlandstalige auteurs. Auteurs krijgen de gelegenheid om op de recensie te reageren. Op de website www.kwalon.nl worden regelmatig boeken ter recensie aangeboden. Wie een boek wil bespreken (al dan niet uit dat aanbod) kan zich richten tot redacteurs Judith Schoonenboom: judith.schoonenboom@vu.nl en Miranda Snoeren: m.snoeren@fontys.nl.

Een nieuwe loot aan de boom van toegepast onderzoek

Ronald Hoekstra*

R. de Lange, H. Schuman & N. Montesano Montessori, Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 2011, ISBN 978-90-4412-784-3, € 33,00 (pbk).

De auteurs Rob de Lange, Hans Schuman en Nicolina Montesano Montessori hebben een uitgebreid, doorwrocht boek geschreven over praktijkgericht onderzoek, dat zij definiëren als onderzoek door professionals in de eigen beroepspraktijk. De auteurs breken overtuigend een lans voor de verdere ontwikkeling en professionalisering van het onderzoek op de Nederlandse hogescholen. Het boek richt zich op hogeschoolstudenten, begeleiders van deze studenten en professionals in het werkveld.

Inhoud van het boek

Het boek start met de constatering dat het hoger beroepsonderwijs in Nederland een kleine metamorfose heeft ondergaan. Voorheen was er een strikte scheiding tussen hogescholen en universiteiten. In de afgelopen jaren hebben de hogescholen hun dienstenpakket uitgebreid, waaronder op het gebied van onderzoek. Er zijn lectoraten ingesteld en kenniskringen ontwikkeld. Er zijn tegenwoordig zelfs promotieonderzoeken gaande binnen de muren van de hogescholen (nu nog in samenwerking met een universiteit, maar voor hoelang nog?). De huidige ontwikkeling van het hbo vraagt om een nadere theoretische verdieping en praktische uitwerking van het praktijkgericht onderzoek. Dit boek wil daar een bijdrage aan leveren. De auteurs leggen uit wat de aard en kenmerken van praktijkgericht onderzoek zijn, bespreken de wetenschappelijke wortels ervan en behandelen een hele reeks van methodische en technische aspecten van onderzoek. Het boek wil

* Drs. Ronald Hoekstra is bestuurskundige en werkzaam bij de Rekenkamer Oost-Nederland. E-mail: r.hoekstra@rekenkameroost.nl.

daarnaast een eerste oriëntatie bieden op kwantitatieve, statistische analyse. Kortom, de auteurs hebben de uitdaging opgepakt om een heel breed boek over praktijkonderzoek te schrijven. Het valt me in de opbouw van het boek op dat er een duidelijke tweedeling in zit. De eerste honderd pagina's zijn heel theoretisch van aard. De volgende tweehonderd pagina's zijn qua inhoud heel praktisch, doordat de auteurs ingaan op verschillende typen onderzoek en technieken, zoals interviews, focusgroepen, surveys en andere.

Omschrijving van praktijkgericht onderzoek

Praktijkgericht onderzoek vertrekt vanuit de beroepspraktijk en is gericht op het beter begrijpen, het verbeteren en vernieuwen van diezelfde beroepspraktijk. De uitgangspunten en doelstellingen van praktijkgericht onderzoek richten zich volgens de auteurs over het algemeen op:

- de verbetering of vernieuwing van de beroepspraktijk;
- de emancipatie van de direct betrokkenen;
- het verbeteren van de positie van die betrokkenen binnen de beroepspraktijk.

Aandacht voor onderzoeksparadigma's

De auteurs besteden ruim aandacht aan de theoretische grondslagen van het wetenschappelijk onderzoek, die volgens hen ook de grondslagen zijn voor het praktijkgericht onderzoek. Er worden drie belangrijke wetenschappelijke paradigma's toegelicht, te weten: het positivistische (empirisch- analytische), het interpretatieve en het kritisch-emancipatorische paradigma. Vervolgens werken ze per paradigma uit welke invloed het paradigma heeft op het doen van praktijkonderzoek.

In de optiek van de auteurs zal praktijkgericht onderzoek vooral plaatsvinden binnen het interpretatieve en/of het kritisch-emancipatorische paradigma. Die mening staat de auteurs uiteraard vrij, maar het kan de lezer ook een wat scheef beeld opleveren van de invloed van het positivistische paradigma. Want die invloed is moeilijk te overschatten. Vooral omdat het door velen als de gouden standaard van valide en betrouwbaar onderzoek wordt gezien. Los van het onderzoeksparadigma waar je als onderzoeker de voorkeur voor hebt, is het als praktijkonderzoeker verstandig om zicht te hebben hoe in het vakgebied tegen onderzoek wordt aangekeken. De onderzoeker kan dan alvast anticiperen op de mogelijke kritiek vanuit het vakgebied. De verschillen kunnen namelijk groot zijn. Denk maar eens aan de verschillende onderzoekstradities in de medische of de welzijnssector. De auteurs hadden in dit licht iets meer achtergrond kunnen geven over de discussies op hogescholen rond 'evidence-based research en practice'.

Het boek en zijn doelgroep

Op basis van mijn werkervaring op de universiteit en als onderzoeker die met regelmaat studenten mag begeleiden, vind ik grote delen van het boek niet geschikt voor de gemiddelde hbo-student. Ik denk dat veel studenten de teksten ingewikkeld vinden en de opzet en lay-out nodigen niet uit tot doorstuderen. Kort samengevat komt het boek mij te theoretisch over als studieboek voor praktijkgericht onderzoek. Dat is jammer, want daar is op het hbo zeker behoefte aan en dus ook een markt voor. Een werkboek met opdrachten of iets dergelijks zou zeker een goede aanvulling zijn. Het boek lijkt me meer geschikt voor mensen die studenten moeten gaan begeleiden of voor beroepsbeoefenaars ('professionals') die hun kennis over het doen van onderzoek willen opvijzelen, dus voor mensen met enige basiskennis die wat weggezakt is. Zij vinden in dit boek voldoende achtergrondinformatie over verschillende onderzoeksmethoden en -technieken om aan de slag te gaan.

Doorwerking van onderzoek

Met een goed onderzoek ben je er als onderzoeker nog niet. Uit eigen ervaring in het toegepast beleidsonderzoek weet ik dat goed onderzoek een noodzakelijke, maar niet voldoende voorwaarde is om ervoor te zorgen dat de onderzoeksresultaten daadwerkelijk gebruikt worden. In het vakjargon wordt dan van de 'doorwerking' van onderzoek gesproken. We kennen allemaal wel voorbeelden van goede onderzoeksrapporten die in de la verdwijnen. Mijn meer algemene kritiek op het onderzoeksveld is dat daar veel te weinig aandacht voor is. En dat zie ik in dit boek ook terug. Er wordt ruim aandacht besteed aan de onderzoekstechnische kant, maar veel minder aan wat een onderzoeker kan doen om ervoor te zorgen dat een onderzoek in de praktijk gebruikt wordt. Het gaat niet alleen om de kwaliteit van het onderzoek, maar ook om een goede communicatie naar de opdrachtgevers en gebruikers. Het gaat om het inspelen op een behoefte die niet altijd al bewust aanwezig is, dus om een goede timing van het onderzoek. En soms zal de onderzoeker eerst het gesprek aan moeten gaan over het nut van (praktijk)onderzoek, omdat er nu eenmaal mensen zijn die bij voorbaat het doen van onderzoek zien als zonde van de tijd en het geld.

Afsluitende opmerkingen

Het boek *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals* zie ik als een van de loten aan de nieuwe stam van de ontwikkeling van het onderzoek op de hogescholen. Daar verwacht ik de komende jaren veel van. Het boek lijkt vooral interessant te zijn voor docenten die studenten begeleiden in het onderzoeken van de beroepspraktijk en voor beroepsbeoefenaren die al enige kennis en ervaring hebben met betrekking tot dit soort onderzoek. Als studieboek voor hbo-studenten is het eerste deel net te theoretisch en het tweede deel net niet praktisch genoeg.

En ten slotte, laten we alsjeblieft gewoon van ‘toegepast onderzoek’ (*applied science*) spreken. Dan weet iedere onderzoeker waar het over gaat, zowel de praktisch georiënteerde onderzoeker als de theoreticus.